



PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Masarykovy univerzity

Seminární práce

Živý obraz Lelekovické rebélie v 18. století

Brno 2017

Vyučující: Mgr. Veronika Rodová, Ph.D.

Autor: Lucie Ullmannová

UČO 11 695, obor učitelství 1.st. ZŠ, 8.semestr

Předmět: ZS1MK_PD2 Praktikum k didaktice výuky o přírodě a společnosti 2

Lelekovické rebélie v 18. století

Lelekovice je má sousední vesnice a mé děti dochází do tamní školy. Tato obec má pečlivě, podrobně vedenou kroniku. Na obecních webových stránkách je zveřejněno mnoho úryvků z kroniky, dočetla jsem se tam o odporu chudých rolníků proti vrchnosti. V těchto skutečných příbězích je možné si uvědomit velmi rozdílné postavení tehdejšího a dnešního člověka ve vztahu k nadřízeným orgánům. Člověk si uvědomí, že lidé tehdy měli velmi málo práv a svobody a ke zneužívání jejich společenského postavení docházelo neustále. Děti si mohou na těchto příkladech uvědomit úplně rozdílné postavení lidí 18. století a lidí dnešních. Když se mluví o právu, o svobodě, o povinnosti robotovat, o používání tělesných trestů – náhle tyto bezobsažné pojmy nabývají jiné hodnoty, když vidí a slyší příběh, který se skutečně stal před 250 lety jejich praprapředkům v místě, kde žijí. Je to příběh, na kterém si obecně přiblíží postavení chudých rolníků z vesnic v 17., 18. století.

Základní text, zápis z kroniky, čte nahlas a pomalu učitel. Při čtení se žáci ptají na slova, jimž nerozumějí, text je vysvětlován a komentován. Po přečtení text dostane každý žák do rukou.

Zápis z kroniky obce Lelekovice

Spory o půdu

Rozhodující pro obživu obyvatel Lelekovic v té době byla zemědělská půda. Dávala záruku chleba, krmiva pro dobytek i zboží k prodeji. Proto byly spory o půdu vedeny od nepaměti. Podle protokolu ze dne 27. listopadu 1754 obvinili poddaní z Lelekovic vrchnost, že jí v roce 1732 neoprávněně odňala polnosti; v Hoře 20 měřic (4,4 hektarů), Pod Vostrou 15 měřic (3,3 hektarů), Na robotnici 20 měřic (4,4 hektarů), U hospody 15 měřic (3,3 hektarů), v Obecních 2 měřice.

Spor se vedl o 16 hektarů půdy v nejúrodnější, rovinaté části katastru v okolí dnešní České. Za ně dostali lelekovičtí poddaní 35 hektarů půdy, ale neúrodné, kamenité, na kopcích v okolí Lelekovic, a k tomu každý rolník 0,4 hektarů ze stále opuštěného Urbanovského gruntu. Snaha vrchnosti byla v tomto případě zřejmá. Vytlačit poddané z jediných rovinatých pozemků v katastru a od obchodní cesty. Na základě argumentů předložených vrchností došel soud k závěru, že Lelekovičtí nemají právo na vrácení půdy. Toto rozhodnutí pochopitelně obyvatele obce neuspokojilo a roztržka mezi vrchností a poddanými se prohlubovala.

Odmítání robotovat

Stížnost na lelekovické obyvatele nacházíme v podání, které učinilo město Brno písemně císařsko královskému dvoru ve věci odpírání povinností. V přípisu ze dne 29. ledna 1755 je uvedeno, že lelekovičtí odmítají konat povinnosti:

Odmítají předení vrchnostenského konopí, sbírání lískových oříšků a žaludů. Odpírají česání chmele na kuřimských chmelnicích a účast na honech jako nadháněči zvěře. Odmítají odvádění předepsaného desátku a projevují odpor i v dalším, jako je krádež dřeva, aniž dbají na exemplární tresty a dostatečný dohled úředníků.

Další stížnost nacházíme ve zprávě brněnského krajského hejtmana. Krajský hejtman podává zprávu ve věci stížnosti pana Václava Schultze na lelekovické poddané, kteří odpírají robotu. Podstatou sporu byla skutečnost, že dříve mohly chodit na robotu i děti z rodin poddaných, pokud byly schopné splnit požadavky vrchnosti. Nájemce Schultz však práci dětí odmítl, požadoval, aby na práci přišli jejich rodiče. Jak tento spor skončil v dokumentech uvedeno není. Robotu však byla zrušena až roku 1848.

Orba na vrchnostenských polích

V pondělí 7. dubna 1777 se mělo orat na vrchnostenských polích v Lelekovicích před setím. Pole mělo orat 15 pluhů z Kuřimi a 10 pluhů z Lelekovic. Avšak jak Kuřimští, tak i Lelekovičtí rolníci přijeli na pole pozdě. Netrpělivý, rozzlobený a prchlivý dráb Matěj Kaša je přivítal několika ranami holí. Rolníci si takové jednání nenechali líbit a čtyři z nich se na drába "zle obořili". Další vývoj lze poměrně dost přesně rekonstruovat ze zachovaných dokladů uložených ve Státním oblastním archívu v Brně.

dne 8. dubna 1777:

". . . Dal jsem včera ty čtyři muže, kteří se na lelekovických polích při přípravě setí hospodářskému drábovi tak vzepřeli do kuřimského zámku na potrestání. Nečekaně přišel celý houf asi o dvanácti pacholcích se skrývanou furií do zámku k vrátnému. Zeptal jsem se jich, co to znamená, že jich tolik přišlo. Dali mi odpověď, že všichni jsou z Lelekovic a proto také všichni přišli. Byli ozbrojeni sekyrami, vidlemi, holemi. Nečekal jsem proto žádné další vysvětlování a dal jsem je po dvou zavřít a spoutat do corduly."

Kuřimský vrchní požádal brněnské návladnictví o vojenskou pomoc. Brněnské návladnictví poslalo tehdy do Kuřimi komisaře Antona Ruthu s deseti vojáky. Bylo rozhodnuto, že oněch dvanáct selských pacholků lze potrestat několika ranami karabáčem.

Rozsudek tehdy zněl - každému patnáct ran karabáčem veřejnou exekucí. Při exekuci došlo ke srocení mužů, žen i dětí, kteří křičeli a hrozili pěstmi, takže museli nastoupit vojáci. Selští pacholci Matouš Buček, Filip Pochvalovský a Fabián Vlk, kteří byli exekuci přítomni jako diváci, ulomili "ložnu" z vozu stojícího blízko místa exekuce a postavili se vojákům.

Jaký rozsudek byl vynesen nad těmito třemi muži a jak se celá událost skončila, to v těchto spisech uvedeno není.

Hrát živý obraz budeme jen o poslední třetí části z výňatků kroniky - Orba na vrchnostenských polích. Předěšlé dvě části textu slouží jen jako úvod pro lepší pochopení závěrečného sporu, který vyvrcholil exekucí.

Obraz číslo1: Lelekovičtí přijíždí na pole, aby orali

10 žáků bude hrát 10 lelekovických rolníků s pluhem. Z kroniky není patrné, jakým způsobem chtěli orat – vykonávat tuto jednu z nejtěžších polních prací. Ruchadlo bratří Veverkových, které půdu obrací, vešlo v českých zemích ve známost o několik desítek let později. Proto pravděpodobně orali jen hákem, který půdu jen rozrývá a neobrací, který byl tažen dobyt看em

nebo lidmi. Protože je v kronice psáno, že rolníci na místo přijeli, je možné, že přijeli na voze taženém dobyt看em s háky na voze.

Pokyny k obrazu č.1:

Postavte z židlí vůz, na kterém přijelo 10 lelekovických rolníků orat. Před vozem lze si představit 2 zapřažené voly (je možné je samozřejmě také zahrát). Na voze leží háky k orbě (představa). Jeden rolník stojí u vozu na zemi a dráb Matěj Kaša ho bije holí. Čtyři ze zbylých devíti rolníků stojí kolem Matěje Kaši a bitého kamaráda a se zaťatými pěstmi se chystají k útoku, chystají se pomoci bližnímu. Ostatní přihlížejí z vozu.

Žáci si obraz nachystají, sami bez konkrétnějšího návodu učitele a zahrají jej tak, že se rozestaví do pozic a na dohodnutý počet vteřin (dokud bude jeden z diváků držet ruku nahoře) zkoprní ve své pozici.

Obraz číslo dvě: **Exekuce**

Postavte lavici, na které se bude vykonávat exekuce - 12 rolníků má dostat každý 15 ran karabáčem:

Jeden rolník leží na lavici a voják jej bije karabáčem. (jde o živý znehybnělý obraz – nikdo nikoho nebude doopravdy bít!) Dohlíží komisař z města. Dalších 11 rolníků čeká v řadě, až přijdou na řadu a dostanou také 15 ran karabáčem. Exekuce je veřejná, proto jí přihlíží celá ves, ženy, děti, staří, mladí. Tito přihlížející jsou v duchu pohnuti a rozezlení. Tři selští pacholci ulamují „ložnu“ z vozu, patřícímu exekutorům. Nevíme, co ložna je, proto ulamují nějakou část vozu. Vůz jednoduše ztvární pomůckami, nábytkem ve třídě. V tomto obraze hraje celá třída.

Po obou obrazech usedneme na zem do kolečka a dáme každému prostor k vypovídání. Otázky: Myslíte, že ulomení ložny vyvolalo další represe (odplatu) vrchnosti? Kdy vlastně došlo ke zrušení roboty? Zdá se ti nespravedlivé, že povinnost robotovat na panském byla, pokud ano, proč? Byla to robotota prováděna zdarma nebo za mzdu? Myslíš, že jsme obraz sehráli věrně, že se přibližně takto uvedené situace odehrály?

Literatura:

www.lelekovice.cz (výňatky z místní kroniky sepsal Bronislav Mašek, upravil Martin Culek)